Kulisy wojny

Pociągiem pancernym po… dwie kobiety

W czwartek 15 czerwca 1944 roku mieszkańcom Górek, Płaczkowa i Mroczkowa ukazał się niezwykły pojazd sunący po szynach szlakiem kolejowym od Bliżyna i Skarżyska do Sołtykowa. Był to krótki składający się z trzech części, nieznany tu pociąg pancerny. Wyglądał jak nieziemski potwór, pomalowany w szaro – zielone plamy z dyszącym opancerzonym parowozem w środku. Z przodu i tyłu toczyły się opancerzone długie wagony, a na ich dachach okrągłe wieżyczki z wystającymi lufami armatek i karabinów maszynowych. Lufy karabinów wystawały także po bokach pancernych wagonów.

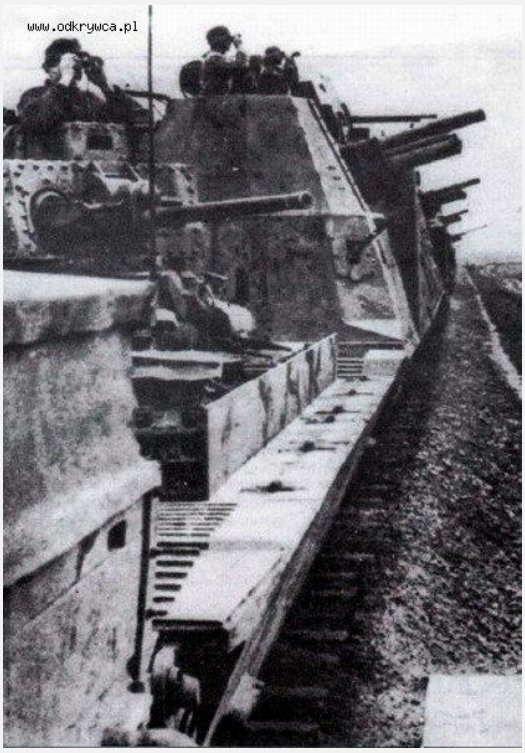

Zbliżając się do zabudowań Mroczkowa – Niwek pancerny potwór zwolnił i zatrzymał się na samym przejeździe kolejowym w pobliżu mostu na rzece Kamiennej i domku dróżnika. Otwarły się boczne drzwi szybko wysypało się z tej ruchomej twierdzy kilkunastu żołnierzy niemieckich w pełnym rynsztunku, w hełmach, z karabinami gotowymi do strzału. Rozsypali się w tyralierę i pod komendą oficera zbliżali się drogą i polami w kierunku nowej, piętrowej szkoły w Mroczkowie. Otoczyli budynek szkoły ze wszystkich stron, kryjąc się za drzewami rosnącymi na cmentarzu pobliskiego drewnianego kościoła. Oficer z kilkoma żołnierzami błyskawicznie wskoczyli do mieszkania kierownika szkoły na parterze budynku szkolnego.

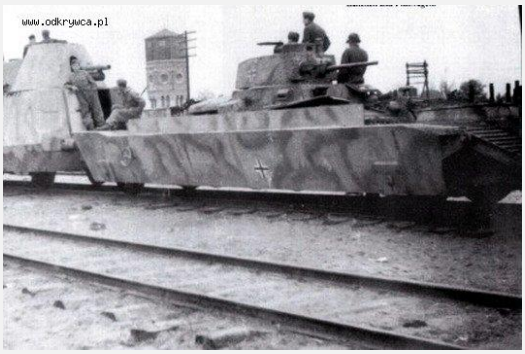

Niemieckie pociągi pancerne BP42/44

Od września 1938 roku mieszkanie to zajmował kierownik szkoły **Stanisław Wojtarowicz** (ur. 1897) z żoną **Ludwiką (**ur. 1901) też nauczycielką, córka **Marią** (ur.1926) i synem **Edwardem** (ur. 1929). Małżeństwo Wojtarowiczów przybyło do Mroczkowa z zadaniem ukończenia budowy szkoły. Starania o wybudowanie nowego budynku szkoły rozpoczął w 1932 r. **p. Feliks Sinkowski** ówczesny kierownik szkoły.

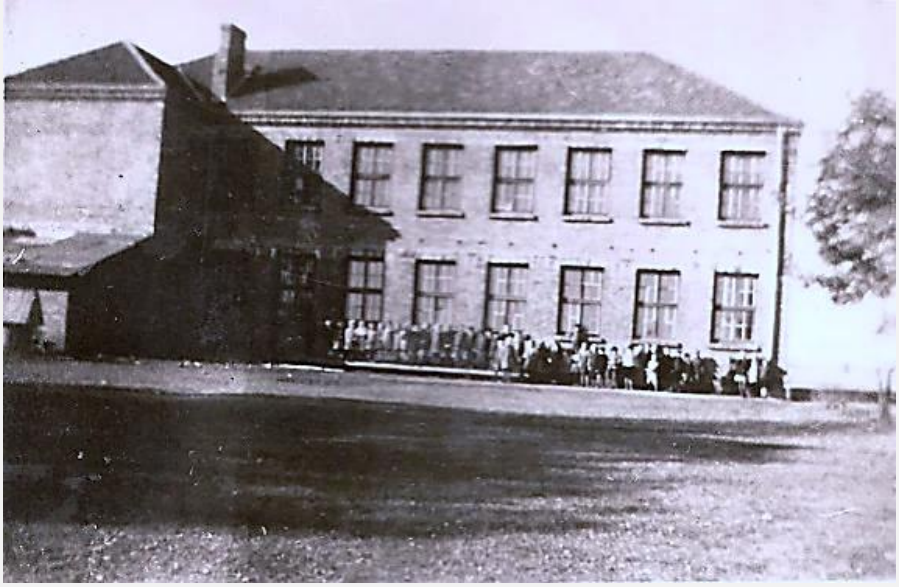

Z tej szkoły hitlerowcy wypędzili w dn. 15 VI 1944 r. Ludwikę i Marię Wojtarowicz do pociągu pancernego. Po przesłuchaniu na gestapo w Kielcach wywieziono je do obozu w Ravensbtück.

Widok na szkołę i kościół św. Rocha

Kościół św. Rocha w lala 50 XX w.

Od 1 września 1925 roku nauka w trzyklasowej Publicznej Szkole Powszechnej odbywała się w starym drewnianym budynku rządowym, w którym dawniej mieścił się zarząd tutejszego pieca hutniczego i okolicznych kopalni rudy żelaznej. Nowy kierownik z żoną szybko zmobilizowali mieszkańców okolicznych wsi do pracy przy budowie i po roku, we wrześniu 1938 roku dzieci mogły się już uczyć w nowej, piętrowej szkole z czerwonej cegły w pięciu dużych, widnych salach lekcyjnych. W roku 1936 parter budynku szkolnego został oddany do użytku, zaś w 1939 — I piętro. Dzięki pomocy **p. Sochy** - Dyrektora Zakładów Ceramicznych w 1938 r. wykończono i oddano do użytku mieszkanie kierownika szkoły.

Nadeszła wojna i okupacja Stanisław Wojtarowicz, kontuzjowany podczas walk w II Brygadzie Legionów Józefa Hallera, nie został powołany do wojska. Zaangażował się mocno w pomoc dla żołnierzy majora *Hubala*, i gościł go nawet krótko w przemarszu przez Mroczków i Odrowąż na przełomie marca i kwietnia 1940 roku.

Maria Wojtarowicz

Gromadził broń, zorganizował piątkę konspirantów Z.W.Z. Niestety, o jego konspiracyjnej działalności dowiedzieli się Niemcy i został aresztowany. Przesłuchiwany był na gestapo w Kielcach, po którym zmarł 11 grudnia w 1941 roku. Spoczywa na cmentarzu w Odrowążu. Kierownictwo szkoły obejmuje żona Ludwika. Konspiracja w ramach placówki Armii Krajowej trwa dalej. Pani Ludwika ma pseudonim *„Mama”,* a córka Marysia ps. *„Stokrotka”*. W latach 1943-44 był u nich punkt kontaktowy oddziału AK *„Robota”* (por. Waldemara Szwieca). *„Mama”* prowadzi też tajne nauczanie, zorganizowane i niezorganizowane przemycając treści patriotyczne na legalnych lekcjach pisania, czytania, przyrody czy rysunku. Prowadzi też komplety tajnego nauczania w zakresie gimnazjum, na które uczęszcza córka Marysia.

Edward Wojtarowicz

por. „Robota”
Waldemara Szwieca

Złośliwość losu sprawiła, iż o jej konspiracyjnej działalności dowiedzieli się Niemcy. Podobno przejęli łączniczkę, ta nie wytrzymała przesłuchania na gestapo. Stąd ta brutalna *wizyta* Niemców w szkole. Niemcy spodziewali się zastać tu partyzantów, dlatego przyjechali pociągiem pancernym i otoczyli szkołę. Dwie bezbronne kobiety popędzili do pancernego kolosa, który szybko ruszył w kierunku Skarżyska.

Miał szczęście syn Edward, który już od trzech lat przebywał u cioci w Krakowie. A panią Ludwikę i Marysię przewieziono do Kielc, zaś po przesłuchaniu w gestapo, wywieziono do obozu w Ravensbrück (numery obozowe: 45151 i 45150). Następnie przebywały w obozie Buchenwald, podobóz w Magdeburgu. Po oswobodzeniu obozu, a właściwie grupy więźniów po ucieczce z transportu, przez Armię Czerwoną, obydwie powróciły do kraju. Pani Ludwika pracowała kilka lat, jako nauczycielka w Bliżynie, a potem w Gdyni, gdzie zmarła w 1986 roku. W Bliżynie odwiedzali ją często mieszkańcy Mroczkowa, niosąc pomoc i opiekę.

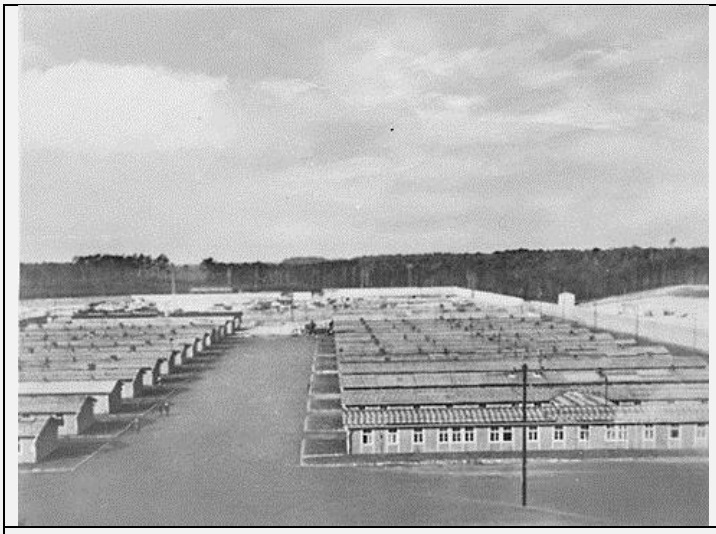

Ravensbrück

Buchenwald

Więźniarki Ravensbrück

Córka Marysia „*Stokrotka”* (z męża Sobolewska), ukończyła polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim, pracowała w szkolnictwie średnim w Krakowie i Gdyni. Zmarła tam kilka lat temu.

Mieszkańcy Mroczkowa i okolicznych wiosek z sympatia wspominają małżonków Wojtarowiczów, Marysię i Edzia, opiekują się też grobem pana Stefana na cmentarzu w Odrowążu….

Syn Edward ukończył w Krakowie wszystkie szkoły łącznie z medycyną na Uniwersytecie Jagiellońskim, uzyskał doktorat, pracował w Warszawie w wojskowej służbie medycznej, ostatnio w stopniu pułkownika, zmarł w 1998 roku, spoczywa na cmentarzu wojskowym na Powązkach.

Ppłk dr n. med. Edward Wojtarowicz
komendant szpitala, specjalista w pediatrii, uzdolniony humanista

Urodził się 17 stycznia 1929 w Starych Nowosiółkach (koło Nowogródka) z ojca Stanisława, matki Ludwiki z d. Steckiej.

Obydwoje rodzice byli nauczycielami, początkowo na Kresach, następnie w Mroczkowie na Kielecczyźnie, gdzie ojciec był założycielem i kierownikiem szkoły. Naukę w zakresie szkoły średniej kontynuował na tajnych kompletach w Krakowie, dzięki czemu w wieku lat 17 rozpocząć mógł studia w tamtejszej Akademii Medycznej (1946 - 1952). W okresie studiów pracował na stanowisku asystenta w Zakładzie Histologii.

Jeszcze przed zdaniem egzaminów końcowych w AM, wcielony został do wojska i po odbyciu szkolenia w Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi skierowany do pracy w Kwidzynie. W roku 1957 przeniesiony został do 107. Szpitala Garnizonowego w Wałczu, gdzie początkowo był ordynatorem oddziału dziecięcego, a od roku 1962 (?) również jego komendantem.

Specjalizował się w pediatrii. W latach 1973 - 1978 był komendantem Wojskowego Szpitala Okręgowego w Toruniu. Przyczynił się do unowocześnienia i rozbudowy szpitala. Nie rezygnował z pracy naukowej.

Tytuł dr. n. med. uzyskał na podstawie dysertacji pt. „Analiza absencji chorobowej w wybranych jednostkach wojskowych Pomorskiego Okręgu Wojskowego za lata 1965 – 1968”. W miarę możliwości kontynuował pracę w lecznictwie pediatrycznym.

W roku 1978 powołany został na stanowisko komendanta Polikliniki Wojskowej w Warszawie. Od 1982 r., do przejścia na emeryturę pełnił funkcję lekarza wojewódzkiego woj. warszawskiego. Od początku pracy zawodowej angażował się w działalność społeczną. Już w okresie wałeckim działał w tamtejszym Klubie Inteligencji, a w okresie toruńskim w Oddziale Bydgoskim Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego.

Jako Lekarz wojskowy doszedł do stopnia pułkownika. Był autorem znaczących publikacji w zakresie pediatrii i historii medycyny. Do ważniejszych z nich zaliczyć należy:

1. Wojtarowicz E., „Przypadek skutecznego ożywienia dziecka po zatrzymaniu akcji serca w przebiegu powikłań pobłoniczych”. Ped. Pol. 1965, 12, 40, (12): 1399 - 1402.
2. Wojtarowicz E., Bielecki W., Woźniak S., „Przyczynek do zagadnienia przepuklin bocznych brzucha u dzieci”. Pol. Tyg. Lek. 1966, t. 24, (49): 1900 - 1901.
3. Wojtarowicz E., Mazurek A., Woźniak S., „Wpływ leczenia hormonalnego w przypadku postępującego zaniku tkanki tłuszczowej” (Lipodystrophia progessiva Ped. Pol. 1969, 3, 44(3): 353-5.
4. Wojtarowicz E., Piotrowski R., „Lecznictwo otwarte w garnizonie stołecznym w latach 1945 – 1982”. Lek. Wojs. 1983, 59, 5/6: 233 - 236.
5. Wojtarowicz E., “Health of the population of the City Warsaw and the Province of Warsaw”. (Zdrowie mieszkańców Warszawy i jej okolic) w: Annales of the Warsaw Scientific Society. Warszawa, 1986, t. 49: 153 - 161, tab.
6. Wojtarowicz E., Witkowski J., „Zarys działalności Wojskowego Szpitala Okręgowego w Toruniu 1920 - 1939 i 1945 - - 1975”. Biuletyn Dydaktyczno-Naukowy Służby Zdrowia Pomorskiego Okręgu Wojskowego 1975, 2, 1: 3-20.

Dr Wojtarowicz interesował się naukami humanistycznymi, zwłaszcza historią i literaturą piękną. Ulubioną formą rekreacji było między innymi grzybobranie.

Rodzice:

Ojciec Stanisław zmarł w czasie wojny nękany przez gestapo z powodu współpracy z mjr. Henrykiem Dobrzańskim ps. „Hubal”.

Matka Ludwika, była więźniarką obozów koncentracyjnych. Po wojnie pracowała w Gdyni jako nauczycielka języka polskiego i rosyjskiego. Interesowała się etnografią. Pozostawiła po sobie publikacje z zakresu kultury i medycyny ludowej Kresów.

Rodzeństwo:

Siostra Maria, w czasie wojny związana z AK, później więźniarka obozów koncentracyjnych. Po wojnie studiowała na Uniwersytecie Jagiellońskim, a po wyjściu za mąż za prawnika Longina Sobolewskiego przeniosła się do Gdyni, gdzie pracowała jako nauczycielka języka polskiego i rosyjskiego. Była autorką licznych publikacji z zakresu etnografii dotyczących kultury i medycyny ludowej Kresów.

Z małżeństwa z Zofią z domu Deja ur. 15 maja 1929 r. w Tczewie urodziło się troje **dzieci:** Andrzej Wojtarowicz ur. 17 sierpnia 1954 r. w Toruniu, dr hab. med., specjalista w kardiologii i chorobach wewnętrznych, adiunkt w Klinice Kardiologii Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie, żona Renata z d. Rusin, dr n. med. specjalista w stomatologii zachowawczej.

Marek Wojtarowicz ur. 25 lipca 1955 r. w Kwidzynie, studiował matematykę na UMK w Toruniu, zmarł w sierpniu 2004 r.

Krzysztof Wojtarowicz ur. 31 stycznia 1957 r. w Kwidzynie, artysta malarz, absolwent ASP w Warszawie. Zmarł 2004 r. Po ukończeniu studiów w 1981 r. zajmował się scenografią telewizyjną. W okresie stanu wojennego nie eksponował swoich prac. W 1984 r. założył Galerię Sztuki na Międzynarodowym Dworcu Lotniczym w Warszawie. W roku następnym był współzałożycielem Galerii TWM w Geretsried w Niemczech. Organizował wiele wystaw współpracując z artystami z Holandii, Włoch i Francji. W 1994 r. Wspólnie z Bogdanem Stodulnym założył Galerię Atelier Oddziału PTTK Warszawa - Śródmieście. W latach 1996 - 1998 pracował jako wystawiennik w Muzeum Narodowym w Warszawie. Był autorem aranżacji plastycznych wielu wystaw m.in. „Warszawa i jej muzeum”, „Koniec wieku”, „Sztuka polskiego modernizmu 1890 – 1914”, uznaną za najlepszą wystawę roku 1996, a także „Paryż i artyści polscy wokół E. Bourdella 1890 – 1918”, „Tajemnicza królowa Hatszepsut”. Wielokrotnie podróżował po Europie i Dalekim Wchodzie wystawiając tam i tworząc. Rok spędził w Amsterdamie, wiele miesięcy podróżował po Chinach, Tajlandii, Mongolii, Laosie. Jego twórczość została zauważona w środkach masowego przekazu - w telewizji polskiej, włoskiej, holenderskiej, w radiu oraz w prasie polskiej i zagranicznej.

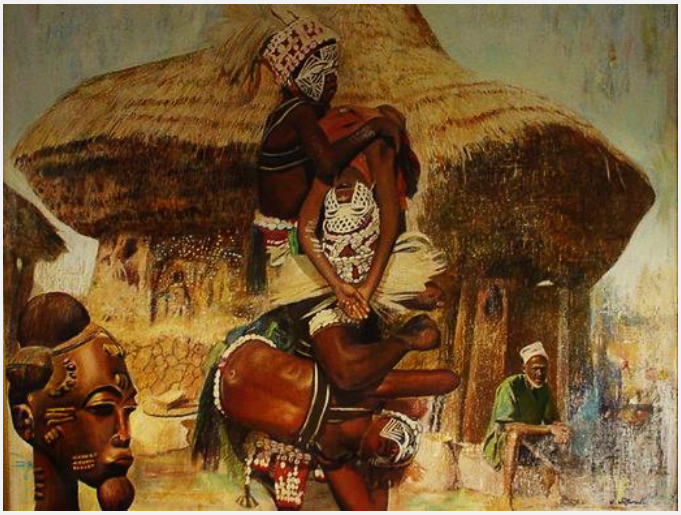

Wybrzeże Kości Słoniowej I, olej na płótnie 128x 52 cm

Wybrzeże Kości Słoniowej II, olej na płótnie 167x242 cm

Autoportret, 1996 rok, olej na płótnie 148 x 124 cm

Ojciec, 1981(?) rok, olej na płótnie, 60 x 55 cm

Po śmierci żony w roku 1979 ożenił się po raz drugi z pochodzącą z Łodzi Alicją. Małżeństwo było bezdzietne. Postępująca dramatycznie uogólniona miażdżyca okazała się dla niego chorobą śmiertelną.

Zmarł 26 marca 1998 r. w Warszawie, pochowany w Wojskowym Sektorze Cmentarza na Powązkach. W środowisku wyróżniał się erudycją i wyjątkową otwartością w kontaktach międzyludzkich. Z tytułu licznych osiągnięć w dziedzinie wojskowej służby zdrowia, pediatrii i dużego zaangażowania w organizacjach społecznych, był wielokrotnie odznaczany.

W Toruniu Wojtarowiczowie zamieszkiwali przy ul. Fałata.

Opracowano na podstawie:

1. Kulisy wojny. Pociągiem pancernym po… dwie kobiety. Władysław Macherzyński. Radostowa nr 34 (4) kwiecień 2000.
2. Komendant szpitala, specjalista w pediatrii, uzdolniony humanista ppłk dr n. med. Edward Wojtarowicz Biogram pochodzi z Toruńskiego Słownika Biograficznego pod redakcją Krzysztofa Mikulskiego tom 5, s. 240-242.
3. http://sbc.wbp.kielce.pl/dlibra/publication/16073?tab=1
4. http://kultura.wp.pl/
5. http://www.touchofart.eu/Krzysztof-Wojtarowicz

* Radostowa - Ilustrowany miesięcznik społeczno-kulturalno-literacki. Redagowany i wydawany w Starachowicach